

संभवेति ॥ १ ॥ दृष्टान्तमुपपादयार्थिकमहैवमित्यादिना ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ राज्ञा अनागसिभिद्यमानोपिकुलीनः पापे बुद्धिं न कुरुत इत्यन्वयः ॥ ५ ॥ अकुलीनस्तु निदामात्रेण शत्रुतां व्रजेत् ॥ ६ ॥ ७ ॥

भीष्म उवाच ॥ स भ्रातृप्रकृतिमापन्नः परं दैन्यमुपागतः ॥ ऋषिणा हुंरुतः पापस्तपो वनबहिष्कृतः ॥ १ ॥ एवं राज्ञामतिमता विदित्वा सत्यशौचतां ॥ आर्जवं प्रकृतिसत्यं श्रुतं वृत्तं कुलदं ॥ २ ॥ अनुक्रोशं बलं वीर्यं प्रभावं प्रश्रयं क्षमां ॥ भृत्यायेयत्र योग्याः स्युस्तत्र स्थाप्याः सुरक्षिताः ॥ ३ ॥ नापरीक्ष्य महीपालः सचिवं कर्तुमर्हति ॥ अकुलीनराकीर्णो न राजा सुखमेधते ॥ ४ ॥ कुलजः प्राकृतो राज्ञा स्वकुलीनतया सदा ॥ न पापे कुरुते बुद्धिभिद्यमानो व्यनागसि ॥ ५ ॥ अकुलीनस्तु पुरुषः प्राकृतः साधुसंश्रयात् ॥ दुर्लभैश्चर्यतां प्राप्तो निन्दितः शत्रुतां व्रजेत् ॥ ६ ॥ कुलीनं शिक्षितं प्राज्ञं ज्ञानविज्ञानपारगं ॥ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं सहिष्णुं देशजं तथा ॥ ७ ॥ कृतज्ञं बलवंतं चक्षांतं दांतं जितेंद्रियं ॥ अलुब्धं लब्धसंतुष्टं स्वामि मित्रबुभूषकं ॥ ८ ॥ सचिवं देशकालज्ञं सत्त्वसंग्रहणैरतं ॥ सततं युक्तमनसं हितैषिणमंतर्द्रितं ॥ ९ ॥ युक्ताचारं स्वविषये संधि विग्रहकोविदं ॥ राज्ञस्त्रिवर्गवैत्तारं पौरजानपदप्रियं ॥ १० ॥ स्वातकव्यूहतत्त्वज्ञं बलहर्षणकोविदं ॥ इंगिताकारतत्त्वज्ञं यात्राज्ञानविशारदं ॥ ११ ॥ हस्तिशिखासुतत्त्वज्ञमहंकारविवाजितं ॥ प्रगल्भं दक्षिणं दांतं बलिनं युक्तकारिणं ॥ १२ ॥ चौक्षं चौक्षजनाकीर्णं सुमुखं सुखदर्शनं ॥ नायकं नीतिकुशलं गुणचेषा समन्वितं ॥ १३ ॥ अस्तब्धं प्रसृतं श्लक्ष्णं मृदुवादिनमेव च ॥ धीरं शूरं महर्धिचदेशकालोपपादकं ॥ १४ ॥ सचिवं यः प्रकुरुते न चैनमवमन्यते ॥ तस्य विस्तीर्णैराज्यं ज्योत्स्ना गृहपतेरिव ॥ १५ ॥ एतैरेव गुणैर्युक्ते राजा शास्त्रविशारदः ॥ १६ ॥ धीरो मर्षी शुचिस्तीक्ष्णः काले पुरुषकालवित् ॥ शुश्रूषुः श्रुतवान् श्रोता ऊहापोह विशारदः ॥ १७ ॥ मेधावी धारणा युक्तो यथा न्यायोपपादकः ॥ दांतः सदा प्रियाभाषी क्षमावांश्च विपर्यये ॥ १८ ॥ दानाच्छेदे स्वयंकारी श्रद्धालुः सुखदर्शनः ॥ आर्तहस्तप्रदो नित्यममात्यो हि हितैरतः ॥ १९ ॥ नाहंवादी न निर्द्वेनयत्किंच न कारकः ॥ कृते कर्मण्यमात्यानां कर्ता भक्तजनप्रियः ॥ २० ॥ संगृहीतजनोस्तब्धः प्रसन्नवदनः सदा ॥ सदा भृत्यजनापेक्षी न क्रोधी सुमहामनाः ॥ २१ ॥ युक्तदंडो न निर्दोषो धर्मकार्यानुशासनः ॥ चारनेत्रः प्रजावेक्षी धर्मार्थकुशलः सदा ॥ २२ ॥

स्वामिनो मित्राणां बुभूषकं रेश्वर्यलिप्सुं ॥ ८ ॥ सत्त्वसंग्रहणे प्राणिमात्रं जने ॥ ९ ॥ १० ॥ स्वातकाः परसैन्यावदारका ये व्यूहादयस्तेषां तत्त्वज्ञं ॥ ११ ॥ १२ ॥ चौक्षं शुद्धं ॥ १३ ॥ प्रसृतं सुक्ष्मार्थगामिनं ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ वर्षीक्षमी ॥ १७ ॥ विपर्ययेऽक्षमावति अपकारिणि क्षमावान् ॥ १८ ॥ दानस्य अच्छेदे विषये स्वयं अविच्छेदकर्ता ॥ १९ ॥ न निर्द्वेनो न निष्परिमहः कर्ता उपकर्ता ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥